

מדד השלום יוני 2005

פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

כמו בחודשים הקודמים מצאנו גם בסקר מדד השלום של חודש יוני רוב – אם כי קטן במעט מבעבר - של תומכים בתכנית ההתנתקות. במקביל חלה עלייה מסוימת בשיעור המתנגדים. ההערכה השכיחה בציבור היא כי התכנית תבוצע במועד שנקבע, הדעה השנייה בשכיחותה היא כי התכנית תידחה שוב ורק מיעוט קטן מעריך כי היא לא תבוצע כלל. עם זאת רק מיעוט מעריך כי כיום, פחות מחודשיים לפני תחילת ההתנתקות, הממשלה ושאר הגופים המופקדים על הביצוע ערוכים כראוי למשימה. בה בעת מסתמן חשש חזק מפני גילויים רחבים ואפילו אלימים של מחאה מצד מתנגדי התכנית, ובכלל זה רצח של מנהיגים התומכים בהתנתקות. מיעוט ניכר אף סבור כי קיימת סכנה אמיתית למלחמת אזרחים.

אם כי רוב ברור סבור כי על רקע התגברות האלימות הפלסטינית ישראל אינה צריכה לבצע את תכנית ההתנתקות "תחת אש", הרי שרוב דומה תומך בהעברתן בקרוב של הערים טול כרם, ג'נין ובית לחם לידי הפלסטינים, בהתאם להבנות שארם אל שיח.

על רקע הגילויים החוזרים ונשנים של תופעות שחיתות בגופים ציבוריים שונים, בדקנו הפעם כיצד הציבור מעריך את ניקיון הכפיים בהם. רק צה"ל ובית המשפט העליון מסתמנים כמוסדות שהרוב סבור כי הם נקיים משחיתות במידה רבה מאוד או במידה רבה, שעה שרק מיעוט - בגדלים שונים - סבור כך לגבי המשטרה, כלי התקשורת, הממשלה, הכנסת, המפלגות הפוליטיות או ההסתדרות.

אלה הם הממצאים העיקריים של מדד השלום לחודש יוני שנערך בימים ג-ה 28-30 בחודש.

בניגוד לממצאים של סקרים כאלה ואחרים המורים חדשות לבקרים על תנודות חדות בשיעורי התמיכה בתכנית ההתנתקות בעקבות אירועים חולפים כאלה ואחרים, הרי הסקרים שלנו מורים על מגמה של שחיקה מסוימת אך לא דרמטית בתמיכה של הציבור היהודי בתוכנית, ועל עליה קלה בשיעור ההתנגדות. כך, בסקר הנוכחי היה שיעור התמיכה 54% ושיעור ההתנגדות 41%, זאת בהשוואה לחודש הקודם אז היו המספרים בהתאמה – 57.5% ו 35.5%.

הדעה השכיחה היא כי התכנית תבוצע במועד שנקבע - 42%, שעה שכשליש (32%) מעריכים כי היא תידחה שוב ומיעוט קטן של 13.5% סבורים כי היא לא תבוצע כלל (12.5% אינם יודעים). בהשוואה לאפריל האחרון, ניכרת עליה מסוימת בשיעור אלה הסבורים כי התכנית תתבצע בזמן. מתברר כי יש קשר הדוק בין הערכה זו לבין מידת התמיכה-ההתנגדות לתכנית, כלומר הערכת

הישימות מותנית בעמדה הבסיסית כלפי ההתנתקות. כך בין התומכים יש רוב - 56% המאמינים כי התכנית תתבצע במועד שנקבע, כ 30% סבורים כי היא תידחה שוב, 5% שלא תתבצע וכ-9% אינם יודעים. לעומת זאת, בקרב המתנגדים רק 23% סבורים כי היא תתבצע במועד, 37% כי היא תידחה, 26% שלא תבוצע כלל ו-14% אינם יודעים.

עם זאת, יש רוב, הן בקרב התומכים - 56% - הן בקרב המתנגדים - 64% - המעריכים כי כיום, כחודשיים לפני תחילת יישום התכנית, הממשלה והגופים המופקדים על הביצוע אינם ערוכים כראוי לכך.

היום, כשברור כי המתנגדים לתכנית ההתנתקות מתכוונים להיאבק בה עד הרגע האחרון ממש, בדקנו באיזו מידה לדעת המרואיינים קיימת או לא קיימת סכנה אמיתית להתרחשות מספר תסריטי מחאה והיה והתכנית אכן תבוצע כמתוכנן. רוב, אם כי לא מכריע - 56% (לעומת 40%) סבור כי לא קיימת סכנה מוחשית למלחמת אזרחים. ואולם רצח מנהיגים פוליטיים נראה סכנה מוחשית ל- 51% (לעומת 43% שאינם חוששים מכך). רוב גדול הרבה יותר חושש כי יש סכנה מוחשית להתממשות תסריטים של התנגשויות אלימות ושפיכות דמים באזורים שיפנו (73%), לפעולות מחאה לא אלימות שישבשו באופן רציני את החיים בכל רחבי הארץ (82.5%) ולפעולות מחאה מוגבלות בהיקף ובאמצעים (81%).

כיצד משפיעה העמדה כלפי ההתנתקות על הערכת הסיכונים הללו? מתברר כי התומכים חוששים פחות מהמתנגדים מתסריט של מלחמת אחים - 34% ו-48.5% בהתאמה. ואולם, כשמדובר ברצח מנהיגים פוליטיים התמונה מתהפכת - כאן 58% מהתומכים רואים זאת כסכנה מוחשית לעומת 41% מהמתנגדים. באשר לכל שלושת התסריטים האחרים, אין הבדלים בין המתנגדים לתומכים מבחינת הערכת הסיכונים שלהם - כאן גם כאן הרוב הגדול סבור כי הסבירות שהם יתרחשו היא גבוהה.

באשר לעלייה במספר הפיגועים וניסיונות הפיגוע מן הצד הפלסטיני בהקשר של ההתנתקות, הרי שהרוב - 58% - חושבים כי ישראל אינה צריכה לבצע את התכנית "תחת אש", שעה ש 35% חושבים כי היא צריכה לעשות כן. בעניין זה יש פער גדול ביותר בין תומכי ההתנתקות לבין מתנגדיה - בעוד שבקרב התומכים 57% הם בעד פינוי אפילו תחת אש ו-35.5% הם נגד, הרי שבקרב המתנגדים רק 7% הם בעד ואילו 86% הם נגד.

בה בעת, בנוגע להעברת האחריות הביטחונית לידי הפלסטינים בערים ג'נין בית לחם וטול כרם במסגרת הבנות שארם אל שייח, מצאנו כי הרוב - 54% - תומך בכך. ואולם, גם כאן ההבדל בין התומכים למתנגדים הוא גדול ביותר - בקרב התומכים 70% הם בעד, בהשוואה ל 30% בקרב המתנגדים.

על רקע הידיעות החוזרות ונשנות בכלי התקשורת על גילויי שחיתות בגופים ציבוריים שונים, מצאנו לנחוץ לבדוק כיצד מעריך הציבור את ניקיון הכפיים של מספר מוסדות מרכזיים במדינה ובחברה. לשאלה "באיזו מידה כל אחד מהגופים הבאים פועל על פי כללי המנהל התקין, כלומר הוא נקי משחיתות?" מצאנו כי 67% סבורים כי צה"ל נקי משחיתות במידה רבה או רבה מאד בהשוואה ל- 25% שסבורים כי הוא אינו נקי משחיתות. גם ביחס לביהמ"ש העליון הרוב – 60% - סבורים שהוא אינו מושחת לעומת 28% הסבורים שהוא פועל בניקיון כפיים רק במידה מועטה או בכלל לא. אולם ביחס לשאר המוסדות שבדקנו מסתבר שרוב ניכר בציבור סבורים שאינם נקיים משחיתות. כך, 55% אינם מאמינים בניקיון כפיה של המשטרה בהשוואה ל-38% המאמינים בניקיונה. הנתונים המקבילים עבור כלי התקשורת הם: 59% אינם מאמינים בניקיון כפיהם לעומת 23.5% מאמינים הערכות שליליות הרבה יותר בתחום זה התקבלו ביחס לכנסת (76%) לממשלה (77%), ולמפלגות הפוליטיות (80%). גם ההסתדרות אינה מצטיירת בעיני הציבור כמוסד נקי משחיתות: לעומת 15% הסבורים שהיא פועלת על פי כללי מנהל תקין, 69% סבורים שהיא אינה נקייה משחיתות. ממצאים אלה מעידים כי בציבור היהודי בישראל שוררת תחושת ניכור רחבה כלפי מרבית המוסדות המרכזיים עליהם נשענת הדמוקרטיה הישראלית.

ממצאים עיקריים בנוגע לעמדות אזרחי ישראל הערבים הם: שיעור התמיכה בהתנתקות הוא גבוה במידה ניכרת מאשר באוכלוסייה היהודית – 74% בעד ו 24% נגד. עם זאת, שיעור גבוה גם הרבה יותר סבור כי היא לא תתבצע במועד שנקבע – 49% חושבים שהביצוע יידחה, 20% כי היא לא תבוצע כלל ורק 21% סבורים שההתנתקות תבוצע במועד. כצפוי, בציבור הערבי רוב גדול – 65% סבור כי צריך לבצע את ההתנתקות גם תחת אש, לעומת 28% הסבורים ההיפך. 92% הם בעד העברת האחריות הביטחונית לפלסטינים בערים בהתאם להבנות שארם. באשר לניקיון הכפיים של המוסדות השונים – רק בית המשפט העליון מצטייר בעיני רוב הציבור הערבי כגוף נקי כפיים. לגבי כל שאר המוסדות ההערכה הרווחת היא כי השחיתות בהם היא רבה. כלומר ההבדל בין המגזר היהודי לערבי מתבטא רק ביחס לגופים הביטחוניים, צה"ל והמשטרה לגביהם הערבים מגלים מידה רבה יותר של ביקורת מאשר היהודים.

מדדי השלום לחודש זה היו:

מדד אוסלו כללי: 39.1; יהודים: 36.6

מדד מו"מ כללי: 56.1; יהודים: 54.1

פרויקט מדד השלום נערך במרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום והתכנית לחקר סכסוכים ויישובם ע"ש אוונס באוניברסיטת תל-אביב, בראשות פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן. הראיונות הטלפוניים בוצעו על-ידי מכון ב.י. כהן באוניברסיטת תל-אביב ב-28-30 ביוני, 2005 וכללו 573 מרואיינים/ות, המייצגים את האוכלוסייה הבוגרת היהודית והערבית בארץ (לרבות יש"ע והקיבוצים). טעות הדגימה למדגם בגודל זה היא כ-4.5% לכל כיוון.